

ЗМІНИ

до Концепції розвитку системи кредитної кооперації, схваленої розпорядженням
Кабінету Міністрів України від 7 червня 2006 р. № 321-р

Розділ третій «Структура системи кредитної кооперації» викласти у наступній редакції:

«Система кредитної кооперації включає такі елементи:

кредитні спілки, що безпосередньо надають фінансові послуги своїм членам;
інфраструктуру, яка забезпечує належний рівень фінансової, системної та організаційної інтеграції кредитних спілок;

сервісну інфраструктуру, об'єкти якої перебувають у власності кредитних спілок або під їх контролем та забезпечують надання відповідних послуг.

Структура системи кредитної кооперації є дворівневою.

Перший рівень — кредитні спілки, що безпосередньо надають фінансові послуги споживачам — своїм членам. При цьому мають бути утворені належні законодавчі та інституціональні умови для пріоритетного розвитку кредитних спілок у сільській місцевості та малих містах, а також на базі трудових колективів, навчальних закладів, професійних спілок, релігійних спільнот, об'єднань дрібних підприємців та сільгоспвиробників, самоврядних територіальних громад, об'єднань громадян соціального та гуманітарного спрямування. Основними сферами кредитування з боку кредитних спілок, що законодавчо та економічно мають стимулюватися державою, мають стати підтримання приватного підприємництва, фермерства, зеленого туризму, народних промислів, розвиток територіальних громад, реалізація місцевих екологічних програм та програм з енергозбереження, підтримка купівельної спроможності населення для придбання товарів національного виробництва, забезпечення житлом, соціальна адаптація та утворення робочих місць для визначених державою категорій населення.

Визначення кредитних спілок як першого рівня повинне, зокрема, супроводжуватися такими законодавчими змінами:

уведення кредитних спілок під дію рамкового законодавства про кооперацію та надання їм статусу фінансового кооперативу;

надання права набуття членства в кредитній спілці суб'єктам малого підприємництва, фермерським господарствам, місцевим громадським організаціям та професійним спілкам, релігійним громадам, об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків, кооперативам з установами асоційованого членства, що дає можливість отримувати послуги кредитної спілки, але не дає права на участь у управлінні її діяльністю;

доповнення переліку видів фінансових послуг, які кредитні спілки можуть надавати своїм членам, зокрема з розрахунків за платежами членів кредитної спілки, ведення поточних розрахунків та здійснення розрахункового обслуговування своїх членів, надання права кредитним спілкам виступати в ролі агентів по наданню супутніх з фінансовими послугами членам кредитної спілки (страхування тощо);

доповнення переліку видів юридичних осіб, у яких кредитні спілки можуть виступати в якості засновників та учасників, в рамках формування сервісної інфраструктури системи кредитної кооперації;

надання права кредитним спілкам здійснювати свої операції виключно у національній валюті України;

надання кредитним спілкам права придбавати державні та гарантовані державою цінні папери, а також іпотечні та корпоративні цінні папери, перелік яких встановлюється національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;

обмеження території діяльності кредитної спілки однією адміністративно-територіальною одиницею рівня області, АР Крим, міст Києва та Севастополя з правом отримання кредитною спілкою окремого дозволу з боку відповідної національної комісії на обслуговування своїх членів, що проживають у сусідніх територіально-адміністративних одиницях та/або працюють, навчаються чи належать до трудового колективу, навчального закладу, професійної спілки чи релігійної організації, які є ознакою членства для такої кредитної спілки;

вдосконалення законодавчих вимог щодо практики проведення загальних зборів членів кредитних спілок, в тому числі застосування механізмів проведення зборів уповноважених;

вдосконалення законодавчих вимог щодо процедур і стандартів діяльності системи управління, внутрішнього контролю і розкриття інформації кредитних спілок з метою мінімізації операційних ризиків у їх діяльності;

вдосконалення законодавчих вимог щодо правил доброчесної поведінки кредитних спілок на ринку та дотримання принципів соціальної відповідальності у їх ринковій політиці;

вдосконалення законодавчих вимог щодо забезпечення достатнього рівня капіталізації і платоспроможності кредитних спілок та належної практики управління їх фінансовими ризиками;

вдосконалення законодавчих вимог щодо спеціального програмного забезпечення, яке використовується кредитними спілками в процесі надання фінансових послуг, кваліфікаційних вимог до членів органів управління та працівників кредитних спілок, якості щорічного незалежного аудиту діяльності кредитних спілок, змісту реклами, яка поширюється кредитними спілками.

При цьому, кредитні спілки для цілей запровадження диференційованих режимів регулювання та нагляду за їх діяльністю на рівні закону слід розподілити на три групи:

1. Кредитні спілки, що: проводять свою діяльність у межах однієї адміністративно-територіальної одиниці; працюють без залучення вкладів та здійснення інших видів діяльності, які згідно із законодавством підлягають обов'язковому ліцензуванню; не мають відокремлених підрозділів. Для цих кредитних

спілок мають бути передбачені мінімальні регуляторні вимоги на рівні загальних вимог, визначених безпосередньо Законом України «Про кредитні спілки». Цим кредитним спілкам має бути дозволено розподіляти дохід на пайові внески частіше, ніж один раз на рік, здійснювати такий розподіл як за рішенням загальних зборів членів кредитної спілки, так і за рішенням її спостережної ради, повертати додаткові пайові внески за заявою члена кредитної спілки без припинення членства особи в такій кредитній спілці.

2. Кредитні спілки, що: проводять свою діяльність та, за необхідності, відкривають відокремлені підрозділи в межах однієї адміністративно-територіальної одиниці; залучають вклади та здійснюють інші види діяльності, які згідно із законодавством підлягають обов'язковому ліцензуванню, крім здійснення операцій з підвищеним ризиком. Для цих кредитних спілок мають бути передбачені достатні регуляторні вимоги, в першу чергу, пруденційні – з метою забезпечення збалансованості фінансових та операційних ризиків у їхній діяльності. Робота з пайовими внесками у таких кредитних спілках має обмежуватися правом розподілу доходу на пайові внески не частіше, ніж один раз на рік і лише за рішенням загальних зборів членів кредитної спілки, а також правом на повернення додаткових пайових внесків за письмовою заявою члена кредитної спілки тільки у разі припинення членства та за умови виконання кредитною спілкою фінансових нормативів достатності капіталу і платоспроможності.

3. Кредитні спілки, що: проводять свою діяльність та, за необхідності, можуть відкривати відокремлені підрозділи в межах кількох сусідніх адміністративно-територіальних одиниць та/або здійснюють операції з підвищеним ризиком (участь у платіжних системах, здійснення іпотечного кредитування із залученням зовнішніх коштів у режимі рефінансування, робота з ризиковими фінансовими інструментами, участь у капіталі суб'єктів підприємницької діяльності тощо). Для цих кредитних спілок мають бути законодавчо визначені підвищені регуляторні вимоги з метою мінімізації можливих фінансових та операційних ризиків у їх діяльності.

Зазначений підхід дозволить забезпечити такий стан справ, при якому рівень законодавчих вимог до системи управління, внутрішнього контролю та розкриття інформації, кадрового забезпечення та технічного оснащення, практики надання фінансових послуг, методики фінансового планування та управління, маркетингової політики кредитних спілок буде адекватним рівню реальних ризиків, притаманних їхній діяльності. У свою чергу, це складе необхідні передумови для повноцінного здійснення ефективного та адекватного пруденційного нагляду за діяльністю кредитних спілок, у тому числі із використанням елементів нагляду на основі оцінки ризиків та тестів раннього попередження.

Другий рівень — кооперативний банк та об'єднані кредитні спілки, що забезпечують для кредитних спілок можливість доступу до необхідних фінансових ресурсів як шляхом їх перерозподілу у межах системи кредитної кооперації, так і залучення відповідних ресурсів із зовнішніх джерел. Через кооперативний банк можуть здійснюватися рефінансування, диверсифікація ризиків, доступ до міжбанківської системи розрахунків, забезпечення переказу коштів у межах небанківських платіжних систем. При цьому на законодавчому рівні необхідно:

визначити, що засновниками та учасниками кооперативного банку, який утворюється за участю кредитних спілок, можуть бути тільки кредитні спілки та

об'єднанні кредитні спілки, їх об'єднання та установи сервісної інфраструктури кредитної кооперації;

встановити, що кооперативний банк має право надавати фінансові послуги переважно своїм пайовикам та їх членам, але при цьому не має територіальної обмеженості у своїй діяльності;

встановити адекватні і прийнятні для кредитних спілок вимоги щодо розміру мінімального пайового капіталу кооперативного банку;

встановити, що кредитна спілка або об'єднана кредитна спілка може бути пайовиком лише одного кооперативного банку, а також, що мінімальна кількість пайовиків має становити не менше, ніж 50 кредитних спілок, а максимальний розмір паю, що належить одному пайовику, не повинен перевищувати 10 відсотків пайового капіталу кооперативного банку;

обмежити пряме взаємне кредитування між кредитними спілками та водночас забезпечити інституційне зміцнення і розширення ринкових можливостей об'єднаних кредитних спілок, зокрема, забезпечити більшу гнучкість при формуванні бази членства у об'єднаних кредитних спілках, розширити їх можливості щодо надання послуг своїм членам, розширити перелік фінансових інструментів, що можуть ними використовуватися в процесі фінансової діяльності, а також відкрити доступ об'єднаним кредитним спілкам до повноцінної участі у платіжних системах та ринку зовнішніх запозичень, в тому числі рефінансування з боку кредитора останньої інстанції та міжбанківського ринку.

З метою підтримання системної ліквідності кредитних спілок, зокрема в умовах фінансових криз та макроекономічної нестабільності, необхідно забезпечити безпосередньо або через посередництво уповноважених на це банків доступ об'єднаних кредитних спілок до рефінансування з боку Національного банку України як кредитора останньої інстанції. Крім цього, з метою утворення можливостей для поточного управління ліквідністю кредитних спілок та формування ними ресурсної бази для здійснення окремих соціально значимих кредитних програм необхідно запровадити відповідні корпоративні механізми запозичення кредитними спілками коштів як на ринку кредитних спілок, так і за його межами, в тому числі на міжбанківському ринку, через партнерські комерційні чи афілійований кооперативний банк та/або об'єднані кредитні спілки.

У разі виникнення у діяльності окремих кредитних спілок ризиків низької платоспроможності або неналежного фінансового стану, національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, має здійснювати необхідні заходи з метою стабілізації та фінансового оздоровлення таких кредитних спілок, залучаючи за потреби до реалізації зазначених заходів професійні об'єднання кредитних спілок. При цьому, національна комісія забезпечує доступ до зовнішніх джерел фінансування для тимчасової підтримки реалізації відповідних санаційних програм з використанням в якості забезпечення під таке фінансування наявних у кредитної спілки активів чи під гарантії третіх осіб.

Вагомий вплив на підтримання стабільності та прозорості діяльності ринку кооперативного кредитування матиме запровадження механізмів саморегулювання з боку кредитних спілок. Пріоритетними сферами відповідальності саморегулювальної організації кредитних спілок, у разі її утворення, мають стати дотримання основних фінансових нормативів та стандартів фінансової безпеки, дотримання встановлених правил поведінки на ринку, дотримання визначених стандартів управління,

внутрішнього контролю і розкриття інформації кредитних спілок, запровадження професійних вимог до керівників кредитних спілок, запровадження вимог до спеціального програмного забезпечення кредитних спілок, передліцензійна підготовка кредитних спілок.

Порядок утворення та повноваження саморегульвної організації кредитних спілок, а також порядок її взаємодії з національною комісією в процесі реалізації відповідних повноважень, мають бути визначені безпосередньо законом. При цьому, може бути утворена лише одна саморегульвна організація з метою уникнення потенційного регуляторного арбітражу, який може виникнути в результаті наявності на ринку кредитних спілок кількох саморегульвних організацій. Членство у саморегульвній організації для кредитних спілок, що провадять діяльність по залученню внесків (вкладів) членів кредитних спілок на депозитні рахунки, є обов'язковим. Ініціатива утворення саморегульвної організації кредитних спілок має належати кредитним спілкам. Об'єднання кредитних спілок набуває статусу саморегульвної організації та бере на себе відповідні повноваження за заявницьким принципом за умови відповідності визначеним законом вимогам.

З метою захисту прав та фінансових інтересів вкладників кредитних спілок утворюється загальнодержавна система гарантування вкладів членів кредитних спілок. Участь у системі гарантування вкладів членів для кредитних спілок, які здійснюють залучення таких вкладів, є обов'язковою.

Функції державного управління у сфері гарантування вкладів членів кредитних спілок має виконувати державна спеціалізована установа, яка є об'єктом права державної власності та на меті не має одержання прибутку.

Створення окремого фонду гарантування вкладів членів кредитних спілок має передбачати формування державою його початкового капіталу та надання з боку держави довгострокової позики з метою забезпечення спроможності такого фонду уже на початку діяльності підтримувати належну суму покриття. При цьому, збори, що будуть сплачуватися у фонд кредитними спілками – учасниками, мають бути економічно обґрунтованими та не зумовлювати додаткових фінансових ризиків у діяльності учасників.

Обов'язковою передумовою для запровадження загальнодержавної системи гарантування вкладів членів кредитних спілок має стати реформування існуючої сьогодні системи державного регулювання та нагляду за діяльністю кредитних спілок. Зокрема, невідкладному перегляду та вдосконаленню на рівні закону підлягають організаційний статус, повноваження та функціональний інструментарій державного регулятора. Крім цього, має бути забезпечений належний рівень ефективності, відповідальності та прозорості діяльності відповідної національної комісії, а також мають бути утворені достатні інституціональні умови для її політичної та відомчої незалежності.

Основними пріоритетами державного регулятора у сфері регулювання діяльності кредитних спілок мають стати нагляд на основі оцінки фінансових і операційних ризиків та контроль за дотриманням правил поведінки кредитних спілок на ринку.

Також вирішенню на законодавчому рівні підлягають питання запровадження дієвих та прозорих механізмів виведення неплатоспроможних кредитних спілок з ринку. Таке виведення має здійснюватися державним регулятором у співпраці з професійними об'єднаннями кредитних спілок за індивідуально визначеними планами врегулювання. Плани врегулювання, зокрема, можуть передбачати

реорганізацію неплатоспроможних кредитних спілок (приєднання, злиття, виділ), передачу або продаж їх активів та пасивів іншим кредитним спілкам, уведення тимчасового мораторію на вимоги кредиторів, офіційне застосування процедури банкрутства тощо. Критерії віднесення кредитних спілок до категорії неплатоспроможних та можливі механізми виведення таких кредитних спілок з ринку мають бути визначені безпосередньо в законі. Пріоритетними цілями процедури виведення неплатоспроможних кредитних спілок з ринку визнаються безумовний захист інтересів вкладників та недопущення негативних наслідків для діяльності інших кредитних спілок чи ринку в цілому.

Важливу роль для подальшого розвитку ринку кредитних спілок мають відігравати асоціації та інші різновиди їх професійних об'єднань. Діяльність таких об'єднань сприятиме ефективному представництву інтересів кредитних спілок, розробленню та запровадженню цивілізованих правил поведінки на ринку кооперативного кредитування, належних професійних і технологічних стандартів діяльності кредитних спілок, сучасних управлінських, фінансових, інформаційних та маркетингових технологій у діяльності кредитних спілок.

Асоціації кредитних спілок можуть бути місцевими або всеукраїнськими. У законодавстві повинна передбачатися можливість членства у всеукраїнських асоціаціях як безпосередньо кредитних спілок, так і їх місцевих асоціацій.

Також держава має сприяти становленню незалежних інститутів, покликаних безпосередньо представляти інтереси членів кредитних спілок як споживачів фінансових послуг та здійснювати необхідну інформаційну, просвітницьку і правозахисну діяльність. При цьому, такі інститути поряд із державним регулятором і професійними об'єднаннями кредитних спілок мають набути статусу повноцінного учасника в процесі вирішення нагальних питань подальшого розвитку ринку кооперативного кредитування. Держава має забезпечити існування постійно діючих відкритих інформаційних ресурсів з базовими організаційними та фінансовими даними щодо діяльності кредитних спілок.

Установи сервісної інфраструктури, що утворені і діють в межах системи кредитної кооперації, повинні надавати послуги кредитним спілкам у сферах, що мають безпосереднє відношення і вплив на виникнення у діяльності кредитних спілок відповідних операційних та фінансових ризиків, а саме: розроблення та адміністрування спеціального програмного забезпечення, здійснення обов'язкового підвищення кваліфікації членів керівних органів та працівників кредитних спілок, надання консультативних послуг щодо організації корпоративного управління та внутрішнього контролю у кредитних спілках, здійснення спеціалізованого зовнішнього аудиту, запровадження механізмів мінімізації фінансових ризиків у кредитних спілках (страхування специфічних ризиків, робота з проблемним активами, задіяння фахівців з антикризового менеджменту та фінансового оздоровлення, сек'юритизація іпотечних активів тощо).

Щодо інших сфер сервісного супроводження діяльності кредитних спілок не може бути встановлено чи штучно утворено жодних обмежень чи перешкод щодо задіяння будь яких суб'єктів господарювання, які в стані надати конкурентні та якісні послуги відповідного типу.